

Uredništvo in upravnništvo:
Kongresni trg št. 19.
Rokopisi se ne vračajo.
Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.
Za odgovor znakma 15 vin.
Izhaja vsako soboto.

JUGOSLOVAN

Naročnina:

na leto . . . . . K 8.—
pol leta . . . . . 4.—
četrt leta . . . . . 2.—

Posamezna številka 20 v.

— Inzerati po dogovoru. —

Štev. 18. 17.

V Ljubljani, v soboto 2. marca.

Leto 1918.

Naše stališče.

V zadnjih dneh so po listih krožile vesti, da se vršijo neka spravna pogajanja med dr. Susteršičem in Slov. ljudsko stranko. Te vesti so vzbudile precej pozornosti in tu in tam celo nekaj vznemirjenosti. Vladi in narodnim nasprotnikom bi najbrže bilo ljubo, da bivši voditelj pride novič do veljave, naši ljudje pa se osebe opravičeno zbadajo, da bi v naši politiki zopet zavladala njegova obojna politična morala in mešetarska roka glede majniške deklaracije. Javnost lahko pomirimo z netočnostjo teh vesti.

Naše mnenje o stvari pa je sledeče:
V „Slovensko ljudsko stranko“ ne morejo nazaj vsi tisti, ki so zločinsko poskušali razbiti to stranko, v prvi vrsti ne morejo nazaj vanjo poslanci, ki so formalno vstopili v novo kmečko stranko. Sodoa našega ljudstva in vseh pristašev S. L. S. nad temi politiki je le pravomočna in neizpremenljiva. Drugače pa bi bilo s tistimi, ki so ob tistem usodnem trenutku vsled nepoznanja razmer v prevelikem zaupanju do dolgoletnega načelnika stranke sledili razdiralcu sloge v stranki in narodu. Ogromna večina teh pristašev je v štirih mesecih imela časa in prilike dovolj za spoznanje, da Susteršičeva politika ni prava in da je brez najmanjše zaslombe v ljudstvu. Spoznavajo, da je njihovo mesto samo med ljudstvom. Tem spreobrnjenecem, ki iščejo pota nazaj v ljudstvo in stranko, pač ne bi imeli vzroka zapirati vrata v stranko. „Slov. ljudska stranka“ pa danes zahteva: brezpogojno priznanje majniške deklaracije, odkritje uveljavljanje demokratičnih zahtev in strogo edinstvo, disciplino in koncentracijo našega združništva. V teh vprašanjih ne poznamo nobenih kompromisov, dvomnosti in polovicarstva.

Naše vrste morajo biti tesno sklenjene, kajti naše narodno vprašanje se bliža rešitvi. Trdno verujemo v popolno zmago pravične stvari našega naroda, prav tako pa vemo, da nas čaka še marsikatera težka preizkušnja. Tako se pripravljamo. Vlada nam misli ponuditi kosček narodne avtonomije v okviru kronovin. Njeni organi in tudi nekateri naši realni „etapni“ pouliki bodo te mirvice hvalisali kot tisto, kar je dovolj za enakopravno življenje slovenskega naroda. Slike bodo posebno, da so koroški Slovenci rešeni. Toda prepričani smo, da bo ves narod sledil ravno koroškim Slovincem in Slovenkam, ki so prav te dni začeli živahno ljudsko glasovanje za majniško deklaracijo. Naš narod odklanja vse druge in zahteva — lastno jugoslovansko državo, ker je lastna država nam prinese nenkrat vse in zagotovi mir, svobodo in blagostanje.

Dr. H. Tuma in jugoslovansko vprašanje

Dr. M. — Dr. Henrik Tuma je objavil v 2. številki mesečnika za nemško socialnodemokratično razumnštvo „Der Kampf“ članek o jugoslovanskem vprašanju.
Pisatelja pozna slovenska javnost kot moža, ki se peča z jako mnogovrstnimi znanstvenimi vprašanji, v prvi vrsti pa z vprašanji slovenske socialnodemokratične politike. V tem oziru se globlje vedno strogo v krogu strankine discipline, dasi se še jako pogosto kaže njegova liberalno meščanska predelost, meščanskih temeljev svoje zgodovinske in politične izobrazbe še ni izbrisal in premagal popolnoma v svojem mišljenju.

Omenjeni članek je spisal Tuma v prvi vrsti kot slovenski socialni demokratični strankar, menda je hotel zamašiti vrzel, ker njegova stranka nima v državni zbornici zastopnika, ki bi bil poklican pred široko avstrijsko javnostjo zavzeti stališče o življenjskem vprašanju našega naroda — članek ne kaže namena pri-

praviati nemško socialno demokracijo do tega, da bi v smislu svojih načel boj za našo narodno sameodlobo podprla, da bi zslasli med nemškimi ljudstvom širila pravo demokratično razumevanje tega vprašanja, da bi odpravila pesek, ki so ga nemškemu ljudstvu nametali v oči zagrizeni narodni šovinisti nemške narodne zveze in krščanski socialci, ampak cel njegov članek skuša izčrpati iz jugoslovanskega vprašanja samo ves politični kapital za slovensko socialno demokratično stranko, oziroma izpodbiti vsa očitanja in vse ugovore, ki jih utegne eden ali drugi imeti glede postopanja njegove stranke v tem oziru. Iz članka se dobro čuti, da pisatelj z drugimi socialno demokratičnimi voditelji vred ni prav posebno trden v tem oziru, da sluti, da bo mogoče jugoslovanska deklaracija ravno za obstoj njihove stranke lahko usodna. Da to čuti, ni nič čudnega, da je začel s strankarsko samoobrambo, mu ne moremo zameriti, to pa lahko rečemo, da ni izbral pravega mesta. V nemški list naj bi bil napisal nepristransko sliko našega vprašanja kot politični znanstvenik, če že ni hotel nastopiti kot branitelj in zagovornik življenjske zahteve, ki jo tako enodusno stavi vse jugoslovansko ljudstvo od mest in trgov do zadnjih gorskih koč, svoje strankarske stališče naj pa lepo varuje v „Napreju“, bo čisto zadostovalo in narodnim interesom ne bo toliko škodilo.

Kot strankar je Tuma precej obširno orisal stališče slovenske socialne demokracije v jugoslovanskem vprašanju. Pri slikanju novembarske resolucije iz leta 1909 pravi: „Kot zastopnik slovenskega ljudstva je moral strankini zbor vpoštevati, da tvoriijo Slovenci brez zgodovinske narodnosti, ki ni nikdar tvorila lastne države“. Tako razumevanje zgodovine iz zgodovinskih učnih knjig pretekle dobe bi bilo jako slabo spričevalo za strankini zbor, če ni to samo kopito meščanskoliberalnega dr. Tumovega zgodovinskega pojmovanja.

Obširnega praktičnega dela v smislu jugoslovanske deklaracije, ki ga je pod dr. Krekovim vodstvom vršila zadnja leta S. L. S., dr. Tuma ne omenja, ker ne spada v njegovo strankarsko agitatorično gradivo. V zgodovinskem pregledu vidi on pri drugih samo to, kar je bilo kvarno ali pomanjkljivo.

O deklaraciji 30. maja 1917 pravi, da ni nastala na narodnih tleh Slovencev, Hrvatov in Srbov, ampak da je plod svetovne vojne, odziv londonskih konferenc iz aprila 1917, v obliki pa avstrijskega vnvanjega ministrstva. Ali je velikansko navdušenje, ki je pre zelo ves narod od najpreprostejše delavce do celokupnega izobraženstva razum Tuma, Susteršiča ter par njunih privrženecv, tudi samo plod londonskih konferenc, ali se ne bi morala oblika iz vnvanjega ministrstva z dr. Susteršičevo umaknitvijo izgubiti? Politični znanstvenik mora imeti za opazovanje dogodkov ostro oko, agitator ga na zunaj včasih lahko malo zatise.

O socialnih demokratih povdarja pisatelj ponovno, da je vodil njihov strankini zbor novembra 1909 pred vsem pogled na stvarni politični položaj srednje Evrope in da je stal njihov strankini zbor 25. decembra 1917 na stvarnih tleh političnih razmer v Avstriji, jugoslovanski deklaraciji pa očita okvir železa habsburško-lotariške dinastije ter zvezo z hrvaškim zgodovinskim državnim pravom, ki je pač po vsem značaju samo vpoštevavanje stvarnih političnih razmer, ker je bilo na ta način silno olahkoteno pridobiti kot sotrudične one Hrvate, ki so na svoje zgodovinsko pravo preponosni, da bi ga kar na mah vrgli med staro šaro. Tumi se zdi, da je ta zveza s hrvaškim državnim pravom prikladna, da napravi zmedo v jugoslovanski misli, da je v nasprotju z narodnimi stremljenji Srbov, ter z veliko vneto dokazuje, da je tudi glede Slovencev hrvaško državno pravo neutemeljeno. Čudno, niti med srbskimi niti med slovenskimi narodnimj strankami ni ta zveza deklaracije s hrvaškim državnim pravom nikogar vznemirila, internacionalc Tuma je pa nenkrat tako narodno občutljiv!

Na podlagi tega prihaja dr. Tuma do zaključka, da so Slovenci in Hrvatje tudi z deklaracijo kakor l. 1848 in 1867 zamudili pravo pot. Pravi: „Kakor takrat, je bila za oboja, kakor tudi za druge avstrijske narode edina možnost preureditve Avstrije in sameodlobo narodov popolna demokracijska Avstro-Ogrske, ne s skozni okno govornišni deklaracijami, ampak z zdravno voljo vseh avstrijskih in ogrskih narodov bi se bila popolna demokracija dosegla, narodnostno vprašanje rešilo“. Pri najboljši volji si nisem mogel odstavka drugače razlagati, kot da je nastal vsled dopadajanja nad frazo o skozni okno govornišni deklaracijah. Ali ni ravno jugoslovanska deklaracija silno izrazita združena volja treh narodov, kateri se pridružuje volja češkega naroda s svojo deklaracijo? Ali misli mogoče Tuma, da bi se bil socialno demokratični deklaraciji pridružil tudi nemški in madžarski narod? Jugoslovanska in češka deklaracija ne najdeta smisla samo v koncu vojne ampak tudi v njunem zgodovinskem razvoju. Saj kasneje Tuma sam navaja kot socialno demokratično dogmo Comteov izrek, da je zakon zgodovine v umstvenem napredku vseh, ki je mogoč po narodni vzgoji in politični svobodi. Vmes pa zopet pripoveduje, da je bil jugoslovanski proletarijat prepričan, da niti češki niti jugoslovanski narod ni zmoeen priboriti si politično samostojnost z lastnimi silami.

Na enem mestu razlaga, da ne bi nobena avstrijska stranka mogla glasovati za to, da se Avstrija in Dunaj odrečeta od morja, ter da so politiki razumni dovolj, da vidijo neizvedljivost te misli, da bi se namreč Slovenci združili s Hrvti, na drugem mestu pa pravi, da je glavna ovira trinalizma narodno sovrastvo Madžarov ter pomanjkanje državnika, ki bi bil zmoeen voditi gibanje v Avstriji.

Njegovo kritično stališče nasproti jugoslovanski deklaraciji, češ da ne vpoštevata dejanskih razmer, mora na vsakega napraviti vtis agitatorja, ki brez trdnega notranjega prepričanja zagovarja strankarsko stališče, pa ga notranji dvomi spravljajo v nedoslednosti pa na-protstva.

S takimi nastopi dr. Tuma onih, ki so želeli, naj bi že radi popolne slike naše raznolikosti tudi naši socialni demokrati prišli do zastopstva v parlamentu, gotovo ne bo v veri potrdil.

Gornjegrajski Jugoslovan.

S. Ko so Turki leta 1529 opustili obleganje Dunaja, je sklenil poslati kralj Ferdinand novovo poslanstvo v Carigrad. To je tisti Ferdinand, ki ga je hrvaški sabor samostojno, brez Ogrske, izvolil leta 1529 za kralja. Nameraval je dobiti Ogrsko nazaj ali pa vsaj rešiti, kar se je še dalo. Za poslanca je izvolil Josipa pl. Lamberga in Nikolaja Jurišiča, ki sta izvršila težavno nalogo v jeseni l. 1530.

Poleg drugih spremljevalcev sta vzela seboj tudi Benedikta Kuripešiča iz Gornjega grada na Štajerskem kot latinskega tolmača. O njem vemo samo to, kar nam pove njegov potopis ali itinerarij, ki se ga je lotil takoj v začetku potovanja. Bil je Slovenec, razumel je več ali manj vse slovanske jezike balkanskega polotoka; bil je pa tudi humanistično izobražen. „Da ne bi časa zapravil“, kakor pravi, je začel z itinerarijem, kar je bilo sploh takrat v navadi.

Navadno so hodila poslanstva v Carigrad po stari svetovni poti čez Belgrad, Niš in Odrin. Ker je bila pa takrat južna Ogrska v turških rokah, so se odločili za težavno pot skoz Bosno. Tej okolnosti se zahvalimo za prvi potopis po Bosni in delih Srbije ter Bolgarije v turški dobi.

V predgovoru opisuje Kuripešič trpljenje kristjanov in povdarja potrebo združenja proti Turkom. Prišel je

v Ljubljano kot latinski tolmač Lamberga in Jurišiča in hoče popisovati dogodke, gore, reke, zgodovino, običaje itd. onih dežel, po katerih bodo hodili. Dne 21. 8. 1530 je odšel Lamberg iz Ljubljane, napotili so se skoz Grosuplje, Višnje gor, Zatično in Novo mesto v Metliko. Tu so počakali Jurišiča in Kuripešiča, ki sta odšla iz Ljubljane 22. 8., čez Žužemberg in Sotesko-Toplice. V Metliki so se srečali tudi s kranjskim glavarjem Ivanom Kacijanarjem. Sii so potem čez Kolpo proti Bjelaju, čez Korano itd. do Novega grada. Ta je pa že na bosanskih tleh, do Vrbsa je bila takrat Bosna še naša. Obiskali so grad Krupo, last Nikolaja Zrinjskega, očeta znanega junaka. Povsod so se prav dobro imeli.

30. avgusta so se napotili čez Samico mimo raznih gradov v Kijuj, kjer so govorili z vojvodom Muratom. 3. septembra so prispeli do Cesarjevega vodnjaka, do kamor je prišel l. 1456 sultan, poslavi svoje paše proti Ključu in Kamengradu. V vasi Krušice so videli dvajset vjetih krščanskih otrok, dečkov in deklic in Kuripešič vzklikne — itinerarij je spisan v tedanji nemščini —: „Ach der armen ellenden Babilonischen gefenckhnus! O ti ubogo babilonsko pregnanstvo!“ V Konici jih je vzprejel Uzref beg, tedanji glavar Bosne. Prišedšim pred vrata zelene lope sta se jim poklonila najvišja dva pašera, komornika položivši roko na prsi. Isto Lamberg in Jurišič. Paša jih je v lupi prijazno sprejel in se zgovarjal z njima dve uri. „Aida der Bascha, derain grosser faister man ist, in seiner magnificenz gesessen“. V Mokrem so spet videli vjete otroke. Es soll Got erbarmen.

Tu nam poda Kuripešič kratek opis Dolnje Bosne, edini iz tistega časa. Bosna je gorata in gozdната. Prej je bila malo obdelana; odkar so pa Turki Hrvatov vzeli Jajce, se prebivalci zadnjih ne buje več in zopet delajo. V Bosni so trije narodi in tri vere! Najprvo stanujejo tu stari Bošnjaki rimske vere, ki so jim jo Turki pustili. Drugi so Srbi (Surffen), imenovani Viabi, mi — torej Kuripešič — jih pa imenujemo Čiče ali Martolozce. Ti so se priselili iz Srbije in imajo vero sv. Pavla, ki se pa ne razlikuje d. sti od rimske. Tretji narod so pravi Turki, vojaki in uradniki, ki druge narodnosti hudo zatirajo. Sultan je pustil kristjanom njihovo vero zato obdelujejo zemljo, ni jim naložil nobenega zemljiškega davka, samo od vsake hiše plačajo ogrski goldinar. Letos pa, 1530, je davke povišal in začel tudi sicer kristjane zatirati. Oddati mu morajo najlepše in najspretnije dečke, plačati od vsake glave živine, vsake njive, travnika, skednja itd. Tudi jim ne dovolijo več popravljati cerkve ali zidati nove, vsiliti jim hočejo izlam. Zato je njih nevolja velika in radi bi gospodarja zamenjali. Vrhtega morajo na vojsko tudi proti drugim kristjanom, nočejo pa tako ropati kakor Turki, češ da taki ljudje navadno ne umrejo dobre smrti. Oblacijo se tako kakor Turki, razlikuje se pa od njih v tem, da nosijo dolge lase, oni so pa obriti.

Prišli so potem v Novi Pazar in obiskali neko dolino, kjer so domačini dobivali zlato in srebro. Obiskali so tudi gradove. Svečaj in Jelec, kjer so se branili Bošnjaki proti Turkom, dokler je bila Bosna še prosta. „Aber jetzt ist's aus!“ Ustavili so se v Mitrovici.

Tu sledi popis Gornje Bosne, raztezajoče se od Vrhbosne do Mitrovice. Dolge, visoke planine, malo novega polja. Dva naroda stanujeta tukaj, Turki in Srbi. Kuripešič se jezi na Turke in pravi, da je v Gornji Bosni malo ljudi. Vzroki so trije: Kuga, izseljevanje zaradi zatiranja in pa to, ker vzame sultan najlepše, najkrepkeje in najboljše mladeniče na svoj dvor — janičarji. Dobivajo zlato in srebro, uspeva vinska trta, a polja ob cestah. Bošnjaki ne obdelujejo radi, ker jim Turki vse vzamejo; boljše je v tem oziru v gorovju in na planinah. V Bosni je še dosti krajev, ki jih Turki niso mogli vzeti s silo, zadovoljni so, če dobijo vojske in davke. „Ach Got, der armen ellenden Babilonischen gefenckhnus und ewiger dienstperkhait!

LISTEK.

Dr. Leop. Lénard:

Kako sem iskal na mesecu izgubljen razum.

Moral sem čakati polne lune, da grem s prijateljem Uršičem na mesec iskat izgubljen razum, kar mi je bilo dolgo in sitno. Ne, da bi mi bilo pri sedanjih časih težko živeti brez razuma . . .

. . . obratno, čutil sem se celo tako nekako lahkega in živl sem čisto prijetno. Prišel sem celo do prepričanja, da bi v sedanjih časih človek živel lažje brez razuma, kakor pa z razumom in bi imel manj sitnosti v življenju. Toda človek se težko odvdi starih navad, pa tudi, če so te navade pravzaprav samo razvade, kakor je za poštenega človeka dandanes samo nepotrebna razvada, da z razumom pohaja po svetu.

Medtem sem iskal razum na lastno pest okrog po svetu.

Najprej sem prijavil zadevo na policiji in objubil 10% nagrado najditelju, a gospod me je debelo pogledal in rekel:

„Čemu vam pa bo razum? saj imamo orožnike!“ Oznanih sem v cerkvi, da sem izgubil razum in posledica je bila, da je takoj prišlo k meni vse polno ljudi najrazličnejših vrst in vsi so povedali, da se jim je zgodilo podobno, kot meni in naj oznanim se zanje.

„Zakaj se pa nisi zglasil poprej?“
„Mi ni prišlo na misel, opazil sem šele, ko ste vi razglasili, da ste izgubili razum“ — mi je odvrnil drug za drugim.

„Torej smo vsi enaki trpini.“
Sporočil sem zadevo našemu poslancu in ga prosil, naj posreduje pri vladi, da da meni in vsem, ki so v enakem položaju — in teh ni malo — nadomestne razume, kakor je dala narediti nadomestno možnarje.

Odgovoril mi je, da je takoj stopil v stik z ministrom za ljudsko prehrano, ki je pa odvrnil, da za sedaj ne more storiti ničesar. Najbrže bo treba rekvirirati še one razume, kar jih je ostalo. . . . Sicer se pa ministrstvo že dolgo peča z vprašanjem, če bi ne bilo mogoče narediti nadomestila za razume in upati je, da bodo poizkušnje kmalu pripeljale k polnojnemu uspehu. V tem slučaju misli vlada narediti za vse državljane enotne razume po najnižjih cenah, približno tako, kot se sedaj izdelujejo coklje.

Zvedel sem, da je vstal na Dunaju nov prerok, Črnin po imenu, ki neprenehoma pridiguje človeštvu osmero blagorov:

„blagor ubogim na duhu, blagor krotkim, blagor mirnim, blagor lačnim, blagor nagim, blagor tepenim“ itd., ter obeta, da odpre človeštvu izgubljeni raj.

Napotil sem se k njemu, da grem pod njegovim vodstvom iskat izgubljeni razum v Izgubljeni raj.

Toda vse te storije, kako sem iskal razum brez uspeha povsod okrog, popisem drugič, kadar bo imelo uredništvo več papirja na razpolago.

Danes vam povem samo, kako sem ga šel iskat na polno luno . . .

— Jutri bo polna luna — reče Uršič — lahke greva.

— Pa nimam nobenega potnega lista!

— Na luno ni treba nobenega . . .

Jaz pa zazijam začudenja, kajti, kot poštememu državljanu, mi kar ni hotelo v glavo, da bi mogel iz domače vasi brez potnega lista.

— Pa kako pojdeva? . . .

— Čisto lahko. Po mlečni poti.

Gori niso nosili vojaki, da bi bila pokvarjena, ni treba ne bencina za avto, ne premoga za železnico. Greva lahko peš, ali se pa peljeva z živalskim krogom. Saj veš, da ima solnce takozvanih dvanajst živalskih znamenj, ki se v krogih vozijo po nebu: lev, rak, koštrun, riba, dvojčka, devica itd.

— Vem, samo to se mi čudno zdi, kako da je devica zašla med živalska znamenja?

— Se pozna, da si med vojski izgubil razum!

— Pa se peljiva z živalskim znamenjem.

— Danes zvečer pelje „devica“, jutri zjutraj jo odrine „koštrun“.

— Z „devico“ ne, raje zjutraj s koštrunom.

— Tudi dobro.

Tako vsa se peljala z nebeškim koštrunom na mesec. Ta nebeški pohajaz izgleda prav tako, kakor ga je nekoč opeval Levstik:

„Mesec kiso se drži
in zabuhel govori:
bolno glavo imam,
ves obvezan kimam.“

Kdo po nebu ropota,
da zaspati mi ne da?

Star previztkar je, ki je svoje gospodarstvo že davno izročil Marsu in Veneri, sam pa stanuje v stari podrtiji, pase dolgčas, za kratke čas pa zbira starine. Po zemlji pobira stare predmete in kar izgube ljudje, ter deva v svoje shrambe. Tako si je naredil že velikanske zbirke starih predmetov in izgubljenih reči.

Pa mrzaj je pri Meseu gori, strašen mrzaj. In Mesec ima velikanske peč in kuri neprenehoma, da

žrjavica puhti iz nje. Pa vse skupaj le malo pomaga. Peč mora biti vedno razbeljena in stati moraš blizu peči, da se segreješ.

Priveda k Meseu . . .

Gospod Mesec je ravno kuril peč. Z gnojnimi vilami je metal vanjo same stare bankovce, še iz dobe kralja Faraona, ki je zatiral judovski narod. Potem je namašil vanjo še obligacije in vojna posojila slavnega Čingiskana, kana vseh kanov, ki si je podjarmil skoraj celo Azijo in večji del Evrope in iz človeških črepij postavil babilonski stolp. Nato prime staro kovinasto kraljevo krono — bila je krona kralja Nebukadnezarja, ki je nekoč razdeljal sveto mesto Jeruzalem, a podobna je bila v-likemu, nerodnemu zverženemu piskru, — ter jo treščil ob tla, da zahrešči in se razbije. Potem jo razseče z indijskima sekiro na več koscev, ter vrže v peč, kjer je glasno zacvrčala, kakor da bi masti vllil v žrjavico. Iz peči pa šine prijetna toplota daleč okrog.

Potem se obrne in zagleda naju.

Obraz se mu nagubanci še bolj kot je bil poprej, pogled mu ježno zazari, spoznam, da ga je najin prihod razjaril in pričnem se bati.

Uršič pa stopi naprej in reče:

— Nikar se ne jezi, saj nisva pesnika, da bi te prišla nadlegovat z verzji. Samo razum sva izgubila, oziroma tale gospod ga je izgubil in ker veva, da imaš veliko zbirko starih predmetov in zlasti tudi izgubljenih razumov, sva prišla tebe vprašat, če ga morda nisi našel, oziroma če nimaš namesto njega kakšnega drugega pripravnega?

Starček naredi prijaznejši obraz. Ves je namreč zaljubljen v svojo zbirko in kdor prične govoriti o nji, s tem postane ves mehak.

— Kakšen križ je dandanes s temi ljudmi! — prične vzdihovaje. — Včasih so me nadlegovali samo zaljubljeni pesniki s svojimi verzji, tatje in zaljubljeni pari so se kretali v moji svetlobi. A sedaj

Got der barmhertzig velle mit seiner gnaden sy baldt erledigen unnder welchen auch die Turgen ncht wonen, denn sy besorgen sich vor inen, werden der auch vill heimlich erschlagen.

24 septembra so na poti proti Prištini prišli tudi na Kosovo polje. Obširno nam gornjegrajski potopisec pripoveduje, kakaj in kako je srbski vitez Miloš Obilović umoril sultana Murada; ta ima tudi tukaj svoj grob. Kuripešić ga opisuje. Pripoveduje nam, da je Obilović sultanu poljubil nogo in mu pri tem potisnil bodalce v srce; od tedaj naprej si sultan ne dajo več poljubljati noge, temveč roko, in vrhoga držita dotičnika še dva paša, da mu ne bi prišlo kaj sovražnega na misel.

Tu govori tudi o Srbiji, ki se začena pri Kosovem polju in sega na sever do Donave. Kosovo polje je dolgo tri dni hoda, mnogo vasic, mnogo cerkev, duhovnike preživlja soseska. „Das landt Servia hat ain ainige sprach, so sy Suiffische sprach nenen, und auch ain Windische sprach ist, dann wirst nur woll verstanden“ — Windisch takrat seveda ni psovka — Ljudstvo je bogaboječje. Mnogo je vinogradov, dosti žita in toliko srebra, da skuje iz njega turški sultan ves svoj srebrni denar.

Pri Sofiji se je združila njihova pot z ono znano tudi v tistih časih večkrat opisano cesto Beograd-Niš-Carigrad. Kuripešić nam opiše Bolgarijo, ki se razprostira do Odrina. Lepa, dobro obdelana dežela, mnogo prebivalcev, dosti živine, ker Bolgari ne prebivajo ob meji in se jim torej ni bati sovražnikov. Vera je ona sv. Pavla, mnogo cerkva, bogaboječje, gostoljubni ljudje. Še vedno krasna noša prica, da je bila Bolgarija za vlade kristjanov jako bogata. „Haben auch ain Windische sprach, die unns etwas wenig verständlicher dann der Surffen sprach gewest — tudi slovanski jezik, a nam malo manj razumljiv nego srbski —“. V Rameliji, delu Bolgarije, je še dosti Srbov in Bolgarov, pa tudi že Grkov, „die mit Windisch vill mit unns baben khönnen reden — vill = viel —“.

Popisuje potovanje naprej, avdicence pri pašah in sultanu, obede, odklonitev Ferdinandove ponudbe itd. Iz sultanove palače v Carigradu jih je spremilo na dvor okoli tisoč Turkov. 22. decembra so odšli po približno isti poti nazaj. 6 februarja 1531 jih vidimo v Metliki, sledijo Toplice, Soteska, Žuzemberg, Šmarje in Ljubljana, kjer počivajo nekaj dni, „alda etlich tag beliben“.

Tako nam je Slovenec iz Gornjega grada že v onih časih pokazal skupnost jugoslovanskih olemov, pa ni bil politik.

Podnebje.

Š. — Kdaj je še kdo slišal, da bi se bili črnici vroče Afrike ali Avstralije povzpeli na kako višjo stopnjo izobrazbe? Ni jim mogoče, neznanost vročina ne pusti, da bi se razvile njih duševne sile. Otopeli so; ravnotako indijanci južne Amerike, pa tudi Evropci, ki se naselijo v tropskih krajih. Pa bo kdo rekel: Indijci so pa le drugačni, visoka kultura, velika izobrazba. Da, visoka kultura, a še iz tistih časov, ko so se naseljevali, poznejših pridačkov ni dosti. In če so, se omejujejo na posebne kroge, kojim je potovanje in mrzlejšje kraje himalajske lahko; tam se odpočijejo od morečnega tropskega podnebja. Evropejec v Indiji ga ne vzdrži več kot par mesecev, pa že mora v Simlo ali Dardžiling, da si nabere novih moči.

Španci v srednji Ameriki so degenerirali, ne vsled katoliške vere temveč vsled pogubnega podnebja. Malajci so boljše, ker stanujejo ob morju, morje blaži vpliv tropskega solnca. Vendar se kažejo znaki tudi pri njih; rodovitnost, povzročena po podnebu, jim prinaša toliko naravnih darov, da se jim ni treba nič truditi, pa palm redi lahko celo obitelj, zato so izgubili smisel za vrednost časa, kdor pa tega nima, ne more naprej. Le če je kak otok toliko naprej proti jugu ali severu, da se izgubi tropski vpliv, nastane višja kultura, npr. otok Rapanu. Najzlastnejšo siško, kako pogubno vpliva tropsko podnebje na duševni razvoj, nam pokaže pač republika Liberia ob afriški obali; človek misli, da je prišel v norišnico, ne pa med pametne ljudi. Avstralski črnici so tako otopeli, da so pozabili celo na nekdanji prihod čez morje.

Pa pojdemo v polarne pokrajine, v deželo snega in ledu. Kako je pa tam? Tudi zanič. Njiv ni, zato ni moke, trave ni, zato ni živine; edino kar ostane, so prebivalci snežišč in morja, ti morajo s užiti domačinom za hrano. Noč in dan mora biti Eskimo na straži, nobena minuta mu ne ostane za kulturno vzgojo, neprestano mora loviti, sicer umre lakote. Saj že tako dostikrat ne vjame toliko kotikov potrebe in lakota tam gori in redka prikazen. Iste pojave, opazimo pri Samojedih, O-tjakih, Kamčadskih itd. Čukim n n pr ne pr de drugega na misel kakor hrana in pijača, na-

je menda pri vas vse narobe in vse nad mene, največ mesečni visoki gospodje — ki jih luna trka! povsod imam opravka, trkaj te, vodi onega . . .

Tako godrnja mesec bolj sam s sabo kot z nama, vrže v peč neko ogromno staro ropotijo, menda je bil prestol kralja Atila, ter nama gre kazati svoje zanimivosti.

Zbirka je bila v resnici velika in zanimiva. Vse, kar se je kdaj izgubilo na zemlji, je prišlo v ta ogromni muzej. Ne bom našteval starih predmetov iz nekdanjih časov. Omeniti hočem samo nekaj novejših reči:

Mesec naju vodi okrog in razlaga:

— To je gla va, katero je izgubil neki kmečki župan. Pobiraj kolte, potem nabiraj za rdeči križ, priredi cvetlični dan in ponujaj šopke vaškim bunkam, — (oprostite, mesec je star dedec in je govoril nekoliko zagovedno) — zbiraj koprive, robidovje in lipov cvet, prodajaj patriotične znake in agitiraj za vojno posojilo, skrbil, da bodo ljudje imeli kaj jesti, a ne pričakuj, da ti bo vlada kaj dala, letaj sem, letaj tja, piši, govori, navdušuj, pa če te je konec, vedno: župan sem, župan tja, vsega je župan kriv in vse naj dela zastoj. Kako, da ne bi potem izgubil glave.

— Tu je zaupanje, katero je izgubil neki vodilni politik do svojih tovarišev. Shranil sem ga prav posebno in dal v spiri, ker to zaupanje je bilo svoj čas jako veliko vredno in je zelo veliko neslo.

— Tole na v dušenje je zelo zanimivo. Nekdo je bil poln navdušenja za vojsko, dokler ni mislil, da bo zadelo njega. Ko je bil pa potrjen, je takoj izgubil navdušenje. Sedaj je v moji omari shranjeno za večni spomin.

Tako naju je vodil Mesec po svojih prostorih in kazal zastavljene predmete: izgubljeno devišstvo, izgubljeno poštenje, izgubljeno čast in tako dalje v nepregledni vrsti.

Nama se je mudilo, ker sva se hotela z „Rakom“ peljati nazaj na zemljo, toraj hitiva za izgubljenim razumom.

rava jih je tako otopila in jim vzela vsak čut za različnost da imajo eno samo b-sedo za jed. „kakav“, in eno samo za pijačo, „ram“. Da je le kaj jesti, vse je dobro; grlo ne pozna razlike med dobrim in slabim, samo da je.

Kakor hitro se pa povspnemo v tropskih pokrajinah v višje višine ali pa proti jugu in severu, takoj izgine vpliv vročine in nastopa višja kultura.

Toiteki na visoki planoti v Mehiki so imeli višjo kulturo kot pa Španci, Janka na visokih pokrajnih južne Amerike so bili toliko pred nami, da je bilo ob prihodu Špancev socialno vprašanje že p polnoma rešeno, v splošno zadovoljnost. Otroci Jadiancev in Evropevc se imenujejo mestiči, navadno podedujejo slabe lastnosti starišev. A ugodne klimatične razmere južne Braziliije in Argentiniije so jih usposobile za dela, ki nič ne zastajajo za našimi. Isto opazimo pri Špancih v Čile, Nemcih in Poljaki v Braziliji, Angleži na Tazmaniji in Novi Zelandiji, nekem starem kulturnem narodu v Južni Afriki itd.

Kultura je torej najvišja sredi med tropskimi in pa polarnimi kraji, v podnebu, ki ga imenujemo atlantsko, sredozemsko in celinsko. Vendar so tudi tu razlike. Severni Amerikanec je duševno drugačen nego Mehikanec, severni Italijan drugi kakor oni na jugu, razlika med Kitajci severa in juga je večja kakor ona med Nemci in Italijani. V splošnem je to podnebje najbojše in razvije svoje najvišje kulturnotvorne sile tam, kjer se posamezne vrste srečajo, kjer kaže vsaka svoj poseben vpliv.

Tam torej, kjer prehaja podnebje Sredozemlja v podnebje kontinentalne Evrope, kjer se križa lažji značaj juga z resnejšim severa, je domovina Jugoslovancov. Rob je sredozemski, notranjost kontinentalna, oba sta zdrava. Rob ima drugo kulturo kot notranjost, izpopolnjeta se. Dve kulturi na tako malem prostoru, dva značaja, kličeta na tekmovanje, vzbujata našo moč. Naše podnebje nam v zvezi z naravo zagotovi tako delo, ki nas redi, nam ne da ničesar zastoj, nam pa tudi ničesar ne vzame. Vroče podnebje otopi, premrzlo nam nič ne da, zmerno-toplo nas pa vzpodbudi za najvišje telesno in duševno udejstvovanje. Zemljepisna lega, morje in pa ugodno podnebje so podlaga napredka in razvoja Jugoslavije.

Narodno gospodarstvo.

Narodnogospodarske drobtine VIII.

M. H. — Na polju šolstva nam bo prinesel demokratizem velikanske spremembe.

Nekaj posebnega je naše šolstvo. Zdi se nam nekaj na tisoče let starega, okamenalega. Zdi se nam, da hodi po šolskih dvoranah duh prvih stoletij srednjega veka, duh šablone, formalitete, absolutizma. Zdi se nam, da je tendenca vseh naših šol in cele učne uprave zatirati individualiteto, vzgajati objekte, številke . . .

Ljudske šole so povsod enake. Isti učni predmeti, ista učna sredstva so na kmetih in v mestu, v industrialnih krajih, v vinorodnih krajih, vsepovsod. Bog ne daj, da bi kak nadarjen učitelj samostalno količkaj spremenil smer pouka. Vse šablona! Od tega pa do tega leta je otrok šolovalec; če posamezni otrok pridobi potrebno splošno znanje že davno poprej, ali pa nikdar, je postranska stvar.

Srednje šole: kakor da ne bi bile tu radi življenja za življenje. Mesto da bi bila hodila šola in življenje lepo roko v roki, se po možnosti spopolnjevala, sta docela ločena drug od drugega. Slikar naj naslika nedosežno krasoto naših planin v mračni sobici po papirnatem modelu . . .

Srednja šola naj bi širila duševno obzorje, budila duševni polet v jasne višine lepega in dobrega, vzgajala, kar je v človeku plemenitega, zatirala sebičnost in brezobzirnost, ta dva studenca vsega hudega na svetu, ta dva tečaja sedanje svetovne vojske. Srednja šola naj bi vzbujala k življenju — pa največkrat ubija. Še danes se poučuje grščina po toliko in toliko ur na teden kot obvezen predmet. Izmirajo šolniki, ki bi danes še odobrvali obvezen pouk grščine v srednjih šolah. Ampak grška slovnica je menda najboljšje sredstvo za usvajanje duševnih sil, za zatiranje prirojene želje po znanosti in napredku, najboljša pripravnica za popolno preobrazbo prostega bitja v oni organski mehanizem, ki ga tako uspešno uporabljata absolutizem in militarizem: na kratko bi rekel v številko . . .

Koliko je absolutentov srednjih šol, ki bi se pečali z grško kulturno zgodovino v grškem izvirniku? Je pa dosti absolutentov srednjih šol, ki pozabijo tekem nekaj let čitanje grške pisave . . .

Bilo jih je vse polno v lepih vrstah postavljenih na police, v steklenicah s spirito.

Pa kakšni razumni so bili vmes! Duhovski in svetni gospodje, državniki in generali, profesorji in doktorji, kakor tudi priprosti ljudje, ki so po nesreči ali vsled zanikarnosti izgubili razum, so bili zastopani v Mesečevi zbirki.

— Moj razum so brez dvoma snedli vojaki, toda ali bi mi ne mogli posoditi, prodati ali podariti kakšnega drugega iz vaše velike zbirke? Saj človek včasih s tujim razumom še lažje misli, kot s svojim lastnim.

— Kar izberite si enega, ki vam ugaja in ki še ni preveč obrabljen — odvrne Mesec.

Gledam, izbiram, a ne najdem nič pripravnega. Težki profesorski razumi so za sedanje časa nerabni. Diplomatski razum je po navadi bolj plitev. Na drugi polici je zdravilni kmečki razum — a z njim pričem na ričet, dalje razum navadnega vojaka — a je tako izgaran, da komaj giblje, zagledam razum nekega delavskega voditelja, a je ves infiltriran s Črninovo kislino.

— Ne vem, kaj naj izberem.

— Tega le vzemi — svetuje Janez Uršič.

— Kaj, ko je tako nekako majhen in brezbarven.

— A se rad in vedno na v dušuje. Ta bo za sedaj najboljši raben.

— Dajte mi torej tale razum, ki je dober za navdušenje — rečem Mesecu. — Če nimamo kaj jesti, se hočemo vsaj navduševati po predpisih.

— Njega pa jako lahko pogrešamo, odvrne Mesec. Takih razumov je vsepovsodi dovolj.

Vzame razum iz steklenice, ter ga da meni. Vzajem ga lepo v roko, a razum se zvija in cvili, ter nikakor noče z mano na zemljo.

Uršič pa reče:

— Cvili ali ne cvili, navduševati se moraš, saj si zato na svetu.

Koristni učni predmeti se poučujejo nepraktično, suhoparno. Pa tega niso krivi profesorji, marveč sistem. Latinska slovnica se obdeluje malenkostne natančno, praktična poraba latinščine se zanemarija. Zgodovina brez kulturne zgodovine je povest o morijah, himna na tiranstvo, surovno silo, zatiranje. Matematika in geometrija se poučujeja duhomorno, pa bi postala veleznamitna učna predmeta, če bi se suhoparno temeljni nauki spravljali v stik z velikanskimi pridobitvami na polju vede in umetnosti, kot produkti istih suhoparnih temeljnih naukov; če bi se, recimo, mimogrede obrnil pogled k zvezdam, k astronomiji . . .

Naravoslovne stroke se zanemarijajo na srednjih šolah do skrajnosti. Skoro bi trdil, da zato, ker edino naravoslovje, pa naj se imenuje botanika, geologija, kemija, starinoslovje, biologija, astronomija ali kakorkoli, blaži človeka, spravlja v sklad mišljenja in stremjenja človeka z nalogo, podano mu od Stvarnika narave, kaže pot do prave kulture brez domišljavosti in predsodkov, zato pa tudi brez razočaranj in katastrof, kaže pot do prave zadovoljnosti in sreče, katero more najti dete le v naročju matere, človek pa le v naročju matere narave. . . . Zares širokega obzora more biti le naravoslovno izobražen človek. Zato trdim, da bi ne bilo ne vojska, ne revolucija, če bi bili diplomate tolikanj izobraženi v naravoslovnih vedah, kakor so v kulturnih odnosnih srednjeveških klativitezov . . .

Visoke šole trpe na istih napakah, kakor vse druge šole, namreč da so premalo specializovane in pa premalo v zvezi z življenjem, njega razvikom, njega potrebami. Vodilo vlogo bi morale imeti visoke šole ne pa uprava. Med visokimi šolami in življenjem bi morala vladati najlepša harmonija. Da te harmonije ni, smo najlažje spoznali v teh zadnjih letih splošnega trpljenja. Če bi bil pisal naš rojak v prvem letu vojske o bistvu in o dolžnostih države le to, kar so mu pripovedovali profesorji visokih šol, zaigral bi bil najbrž življenje . . . Vsekako bi morala biti veljava visokih šol večja, kakor veljava uprave in vsekakor bi morala biti veda odločujoča v življenju . . .

Demokratizem bi odstranil popisane napake v našem šolstvu. Natančno teh sprememb danes ni mogoče navesti; treba bo sodelovanja vseh stanov, širših slojev naroda. Vodilne misli teh sprememb bodo pa vsekako te-le:

Vsem ljudskim šolam skupen bo le temeljni pouk branja, pisanja, računanja in verouka. Sicer se bo pa že ljudska šola temeljito prilagodila krajevnim in socialnim potrebam. V poljedelskih krajih bo drugačna kot v vinorodnih, na deželi drugačna kot v mestu, v obrtnih drugačna kot v industrialnih. Ljudska šola bo praktična. Na kmetih se bo poučevalo kmetijstvo, sadjereja, čebelereja, sploh vse krajevno negovane panoge kmetijstva. V krajih s hišno obrtjo se bo poučevala ta hišna obrt. Po mestih bodo različne ljudske šole po želji in potrebi meščanov in obrtnikov. Skratka ljudska šola se bo prilagodila željam in potrebam ljudskošolskih učencev, bo praktična, strokovna.

Obstoječe srednje šole se bodo temeljito preuredile. Poleg istih se bo ustanovilo veliko vsakovrstnih strokovnih šol. Narodnogospodarsko načelo delitve dela zahteva tudi delitve pouka. Vsakemu državljanu mora biti dana prilika, da se docela izvežba v stroki, ki si jo je bil izbral. Zato se bodo poleg ljudskih in srednjih šol tudi visoke šole prilagodile različnim potrebam različnih stanov.

Skupno vsem tem novim šolam pa bo, da nam bodo vzgojevale osebnosti, ne pa — številke. Vsaj pomenja demokratizem zmago osebnosti.

Novi električni zakon.

Š. — Vlada je napravila nov načrt o uporabi elektrike, na ktere ga čaka naše gospodarstvo že petindvajset let. Trinajst let je že preteklo od prvega skupnega posvetovanja, devet let pa, odkar je vložen prvi načrt. Škoda te zakasnitve je seveda zelo občutna. Novi načrt je temeljit, natančen in popoln.

Naloga ustave mora naravno biti trojna: 1. oprestiti mora napeljava vseh spon, 2. dejansko podpirati razvoj in 3. organizatorično pospeševati skupno delovanje vseh na tem polju delujočih činiteljev, odstraniti vse nasprotujoče si ovire in združiti posamezne naprave v velika omrežja.

Najobčutljivejša ovira razdelitve je bilo pomanjkanje napeljavne pravice, potem pa dolgotrajno poslačenje za vodno pravico, ki je šlo skozi tri inštanče — vkolikor pride namreč vodna sila v poštev.

V novem načrtu je pravica napeljave in pa postopanje pri dovolitvi tako predelano, da zadošča popolnoma vsem zahtevam. Pravico napeljave smemo zahtevati ravnotako čez zasebno kakor čez javno posest, čez železnice in vode. Omejena je ta pravica le v toliko, da posestnik ni oviran v uporabi svojega posestva. Pravica napeljave je prost dar in ni treba nobene protne usluge, dobijo jo električna podjetja ravnotako kakor posamezniki državni brzojav prav tako kot privatni. Lahko pride tudi do razlastitve zemljišča, seveda le proti polni odškodnini.

Dejansko podpirati razvoj električnih naprav naj bo zlasti naloga državnih oblasti, ki naj v svojem delokrogu taka podjetja kar najbolj pospešujejo. Treba bo skrbeti za odjemalce, dajati podpore za napravo in obrat, olajšati davke itd., to pa pod pogojem protiuslug, ne zastoj kakor pri podelitvi napeljavne pravice.

Tu pa stopi organizatorično delovanje postavne v veljavo: ona podjetja, ki jih država podpira, pridejo pod njeno nadzorstvo. Naprave morajo biti tehnično vedno popolne, morajo popolnoma oskrbovati odjemalce okraje, določene v koncesijah, in sicer v primerljivih tarifih, morajo dovoliti, da smejo uporabljati napeljavno omrežje tudi sosedna podjetja; ozirati se bo tudi na vojaške potrebe. To so stvari, ki se razumejo same ob sebi.

Drugeče je pa z drugimi protiuslugami, kjer ne bo šlo tako lahko. Država zahteva delo bičika, če ta raste; zahteva pri dobri rentabilnosti regulacijo tarifov in pa pravico, da prevzame naprave v oskrbo še med koncesijo, dočim ji po končani koncesiji same pripadejo. Šlo bo tukaj za to, če je država sploh opravljena kaj takega zahtevati.

Da pa pride novi zakon do veljave, po treba po mnenju znanega inženirja Conrada nekaj izboljšati. Predvsem vodni zakon, ki naj se modernizira v dveh točkah; razlastijo naj se naprave med začetkom in koncem kake večje vodne padnine, okrajša naj se način ugoditve prošnji, ki zahteva danes v najboljšem slučaju tri leta. Po njegovih misli je tudi napaka, da ima odločitev v vodnih stvareh v rokah poljedelsko ministertvo, ne pa ono za javna dela; prvo skrbi za

poljedeljstvo in gozdarstvo, in ker je to v zadnjem času večkrat v nasprotju z industrialnimi vodnimi napravami, mu bo šlo ministertvo gotovo na roko in vodna uporaba bo tam kjer je bila prej. Mi bi je pripomnili, da se kmetijstvo ne bo upiralo pametni preuredbi vodnega zakona v svrhu obsežne elektrifikacije, ki bo tudi za naše kmetijstvo velikega pomena, pač pa bo odločno varovalo korist zemlje nasproti izključno industrialnim zahtevam.

Conrad zahteva oprostitev naprav posameznikov od vsakega pritiska glede koncesije itd. Država naj si pridrži pravice tudi napram javnim električnim podjetjem, ki imajo po novem zakonu še zmiraj nekatere predprave: daljšo koncesijo — 90 let proti 60, država ni udeležena pri dobičku, in ne prevzame naprav v oskrbo in posest po zapadu koncesije.

Naše jugoslovanske reke Sava, Soča, Mura, Drava, Una, Vrbas, Krka, Neretva, Drina in druge so bogate na vodnih silah, zato moramo gledati, da ves tehnični in pravni napredek čim prej izrabimo za povzdigo vsega našega narodnega gospodarstva.

Nemški in slovanski kmet. — J. B. — Nemški poslanci, združeni v prosti kmečki zvezi državnih poslancev — katere ustanovitelj je bil naš rajni Fr. Povše — so podveli v vprašanju vojaških oprostitev mlajših letnikov svoje lastno stališče. To je bil prvi slučaj od ustanovitve imenovane zveze, kjer se je pojavil v čisto gospodarskem vprašanju narodni separatizem. Ali je tu odločevalo boljše patriotično mišljenje ali večja gospodarska potreba, to se doslej še ni pojasnilo. Slovanski poslanci pod predsedstvom našega poslanca E. Jarca, so zavzeli v tem vprašanju isto stališče kakor nemški; kmečki narod pa je vzel to poročilo brez komentarja na znanje.

Zadeva pa je vendar vredna, da si jo natančneje ogledamo, kakaj bližnja prihodnost bo pokazala gospodarske razlike, oziroma nasprotja, vsled katerih bo ločitev poslancev opravljena zgolj po gospodarskih vprašanjih, medtem ko bo skupni nastop od slučaja do slučaja izključno političnega značaja.

Brez ozira na narodnosti je značaj kmetijske produkcije omejen na zemljepisne meje itd. namreč tako izrazito, da zamoremo vobče nemškimi deželam pripisovati prednost v živinoreji, nenemškam pa v poljedelstvu. Z drugimi besedami: gospodarska stopnja prvih je ekstenzivna, medtem ko je delovni značaj in gospodarska stopnja drugih intenzivna, skratka: gospodarski značaj Nemcev je bolj specialen, nasproti pa je kmetijski značaj Slovanov, posebej z ozirum na obstoječe domače obrti, univerzalen. Priznanje tega gospodarskega stališča je za nas jako važen nauk za prihodnost. Ako gre za vprašanje industrializacije kmetijstva, ali pa za kolonizacijo: povsod mora prednjačiti narod z intenzivnejšo kulturo, ako ima lastni denarni, in še več — delovni kapital. V najslabšem slučaju pa mora dobiti vsaj vodstvo nad drugimi. Zato pa rabi poljedelsko kmetijstvo tudi med vojno več oprostencev, da zamore vzdržati svoj lastni dom in moč skupnosti. A o nam Nemci to priznajo, moramo jim biti za njihov separati nastop glede vojaških oprostitev hvaležni.

Razdelimo veleposestva! V dobi demokratizma veleposestva ne bodo mogla uživati političnih in davčnih predpravice; je jim bo vzela britka izkušnja, da so narodno gospodarsko bolj škodljiva kakor koristna, zlasti se niso obnesla glede prehrane. Profesor Jare je v državnem zboru rekel, da bo treba veleposestva razdeliti. V naši državi obsegajo latifundije, — posestva nad 1000 ha, — skoro 20 % rodovitne zemlje, skupno 400.000 ha; na tej zemlji bi lahko živel 50.000 samostojnih kmetov. Veleposestniki (nad 200 ha zemlje) imajo pri nas v rokah tretjino vsega polja in nad polovico vseh gozdov. Po zadnjem šteju imamo skoro 3.000.000 malih kmečkih obratov in le 18.437 velkih, torej nekaj več kot pol odstotka. In ta 0,5 % ima v svojih rokah tretjino vse rodovitne zemlje, nad polovico gozdov, šestino njiv, osmino travnikov, enajstino vrtov in trintrind setino vinogradov. Koliko pridnega in zdravega kmečkega ljudstva bi lahko živel na tej obširni zemlji!

Pismo iz Slovenske Štajerske.

Maribor, 27. febr.

Ž. — Navdušenje za jugoslovansko osamosvojitvev kipi, napreduje, se širi. Te dni so došle pole s podpis iz Spielfelda (znana železniška postaja nad Mariborom ob Muri), iz trga Straš (onstran Spielfelda), iz trga Čmurek (južno od Straš na levem bregu Mure), iz mesta Radgone in slovenskih vasi na nemški strani Mure (Dodonci, Žetinci i. dr.) V Spielfeldu je samo ženskih podpisov 96, v Strašu 40, v Čmureku 120, v Radgoni in okolici nad 300. Če bi se pobrali podpisati tudi pri moških, bi jih bilo gotovo še polovico več. In ljudje so sami prihajali in prosili, naj bodo sprejeti med Jugoslovane. To je mnogo. Mnogi ne čitajo slovenskih novin ampak samo slišijo o naši bodoči svobodi in samostojnosti. In ko so to slišali, so prihajali, več sto jih je prišlo in so stopili v našo armado. To nam je poročstvo, da ne smemo izgubiti poguma, to kaže, da tudi iz ponemčenega rojaka zopet lahko postane Slovenec, ki boče, da bi bil slovenski rod rešen tujih okov. Spielfeld, Straš, Lipnica, Ernovž, Gomilica, Št. Vid na Voglu, Čmurek, Lihocka vas, Gorica, Črnišine, Rakič, Radgona, to so kraji v grški škofiji, ki res spadajo pod Jugoslavijo. Vse govori za to: Zgodovina, ljudstvo, imena oseb, krajev in značaj ljudstva. Čudno je namreč to, da v teh krajih ljudstvo v d. mači nemški govoric rabi več slovenskih besed. V te kraje bo treba dati vsakemu Slovincu slovenski časnik, slovensko knjigo v roke, treba bo v Spielfeldu, Strašu, Lipnici, Čmureku in Radgoni ustanoviti slovenska izobraževalna društva. Mislimo in posvetujemo se o tem!

Važen dogodek je, da nemškutarski župani, ki jih je ptujski Ornič hotel peljati na Dunaj protestirati proti ustanovitvi Jugoslavije, niso dobili avdicence pri cesarju. Vse je že bilo pripravljeno za potovanje na Dunaj, a prišla je usodna brzozavka: Renegati, ostanite doma! To je hud poper za naše nasprotnike. Linhart je že napisal poseben članek, naroben je bil fotograf, ki bi fotografiral nemškutarsko delegacijo. Vse se jim roga. „Slov. Gospodar“ je prinesel celo imena glavnih delegatov mariborskega okraja. Mariborski okrajni zastop je poslal cel akt o delegaciji mariborskega okraja v Ptuj.

Linhart in neki profesor sta imela naročilo, da spišeta brošuro o potovanju na Dunaj in o sprejemu pri cesarju. V knjigi so bile slike vseh delegatov. To bi bila večna priča spodnještajerskih izdajalcev. In vse je padlo v vodo. Slišimo, da grof Clary vrta naprej in skuša vendar dobiti dovoljenje za sprejem nemškutarjev. Ali se mu bo posrečilo? Dosedaj se mu še ni...

V terek je bil v Celju na magistratu sestanelek delegatov iz vseh okrajev Slov. Stajerja o nekem novem načinu rekviriranja žita. Pri tej priliki si je c. k. prehranjevalni nadzornik in c. k. nadporočnik pl. Baltz dovolil nečuvno žalitev slovenskega ljudstva na Stajerskem. Zastopnik slovenskega časopisa Fr. Žebot iz Maribora je hotel govoriti k predmetu slovensko. Komaj je spregovoril nekaj stavkov in že je skočil pl. Baltz s predsedniškega stola in je zavpil, da je prepovedano govoriti slovensko. Motiviral je to s tem, češ on ne razume slovensko in večina zborovalcev tudi ne. To pa ni bilo res, ker razum Baltza in mariborskega Valentina res nihče ni bil na zborovanju, ki ne bi hotel razumeti slovensko. Celjski Jabornik je bil sicer navzoč, a on je itak kandidat za slovenskega župana v Celju. Baltz je vpil, da naj Žebot govori nemško, ali pa mu mora odvzeti besedo. Slovenski urednik pa se ni hotel udati, je protestiral proti Baltzovemu nastopu in se je v znak protesta odpovedal besedi. Ljudje a la Baltz bi radi napravili iz naših ljudi samo sužnje: mi bi morali dati skoro vse, kar pridelaymo, nemškemu mestom in še govoriti bi se ne smeli v sredi slovenskega dela dežele v jeziku ljudstva. Vlada, ki nastavlja take ljudi, si res ne zasluži, da bi ti naši poslanci dovolili vinar za državne izdatke.

Žalostno je, da na Stajerskem ni opaziti prav nobenega gibanja za Slov. Stražo. Centrala v Ljubljani bi morala izdati na podružnice odločen poziv na delo. Prehitelo narodne nasprotnice v obrambnem delu!

Deželni odbor in otroci.

Učiteljski Tovariši piše 22. februarja t. l. pod naslovom: Zastrupljanje mladine pod zaščito deželnega odbora:

Kinematograf Central, ki se je razšpiril z dovoljenjem deželnega odbora v deželnem gledališču, prireja časih tudi predstave za otroke, kar je vselej izredno povedano na lepikih. Tako je bilo tudi dne 8. t. m. Učiteljica, ki je bila radovedna, kako dvigajočjo duševno hrano ponuja sedaj deželno gledališče nedoletnim otrokom, stopi imenovanega dne v Kino-Central. Vsi prostori zasedeni od otrok. Na platnu se kažejo slike; najprej napis: Im Liebesdusel! Ženska si razgalja prsi. Fant se nagiblje k njej in jo poljublja... Glasno zašumi med mladim gledalstvom. Usteca nedolžnih posmehajo ljubezni pijanega fanta na odru: emokanje gre od klopi do klopi — e, tudi mali znajo poljubljati!... Kakor bi strojna puška metala otrovane izstrelke v mlada srca, tako naglo in brezobzirno drda kinematograf naprej, naprej... „Unstühbar“ se imenuje strup. Pijanica premeta alkohol, nekdo skače po napihnjenem trebuhu svojega ljubezenskega tekmeča, da mu bruhaja iz ust voda kakor vodometna umazani curek!... Gnusno, da se obrača človeku žledec! In to je predstava — za mladino! Poveščevanje pijanosti in prešestovanja — za mladino!... Skandal! Da, vojne razmere še niso dovolj razvidljive mladine — treba je deželnega gledališča, da zakipi posirovelost do vrhunca, da naša mladina popolnoma moralno propade! Nečuvno skandalozno! Druga dne sreča ista učiteljica na ulici dva frkavca izza sinočnje „predstave“. O čem govorita? „Ali si videl včeraj Psiandra, kako zna kuškati?“ vpraša eden smrkavcev drugega... Tako vzgaja deželno gledališče mladino! Skandal in še enkrat skandal! Kje so šolske oblasti, kje šolsko nadzorstvo, kje policija, kje komisija za presojo filmov, kje so starši? Kje so vsi mali in veliki moralisti, ki tiskajo, pišejo in podpisajo „Resnico“? In najprej: kje dobe otroci toliko denarja, da si grede kupovati — strupa!? Vzgojno delo učitelstva mora ostati brez vpliva, ako vsa oficijelna javnost podira delo šole! Sramota in nesreča, da lakoj ne zapro takega „hrama umetnosti“! Ali je pa morda tudi sistem v tem, da nam hočejo moralno ubiti — slovensko mladino! Starši, vsaj vi imejte usmiljenje s svojo deco!

Kultura.

Sotor miru. Idila. Silvin Sardenko 1918. Založila Katoliška bukvarna. Tiskalca Katoliška tiskarna. Zdi se nam, da je to pri nas Slovincih prva daljša lirsko-epika pesnitev religiozne vsebine v idilski obliki. Pesnik sam svojo pesnitev izredno imenuje idilo. Pesniki v idilih s posebno ljubeznijo slikajo preproste prvotne razmere srečnega človeštva v nasprotju s sedanjo zapleteno, moderne kulture prenasršeno dobo, ko je toliko napredka na vseh poljih, one tihe mehke sreče, ki so jo svoje čase uživali srečni zemljani, pa vedno manj. Idila s posebnim veseljem slika preproste nižje ljudi kmetijskega, delavskega in pastirskega stanu, ljudi, ki v omejitvi svojih želja in v zadovoljstvu z malim iščejo sreče v tiho in miru. Idila zelo ljubi juna e samoodpovedi, ki se odrčeje svetnemu hrupu in uživanju in se posvete drugemu samotnemu, večkrat samostanskemu življenju, kjer svetne želje vedno bolj umirajo, želja po Bogu pa vedno bolj raste. Vendar se pa tudi v takih idilih, ki so z legendami v ozki zvezi, pesnik nikakor ne sme odreči dušeslovni utemeljitvi svojega junaka: junak se mora sam s seboj boriti, bojevati se mora s svojim prejšnjim „jaz“, napredovati in semintja tudi omahovati, dvomiti... Le na ta način nam postane junak znanec, prijatelj; da večkrat se celo samega sebe v njem spoznamo, čeprav si ne usojamo upati, da bi ga kdaj dosegli. Silvin Sardenko v svoji novejši knjigi opeva življenje sv. Pashala Baylon-a. Rojen je bil l. 1540 v vasi Torre Hermosa v Aragoniji na Španskem. Že kot pastir je nenavadno pobožno živel in si hrepel po samostanskem življenju, kjer bi se popolnoma posvetil Bogu. Leta 1564 je bil v samostanu Monteforte preobčlen v franciskana. Leta 1570 ga je red postal v neki važni zadevi v Bretanjo na Francosko, kjer se baš tedaj divjali hudi verski boji.

Razen tega potovanja je Pashal vse življenje preživel v lihi samostanski službi na najnižjih mestih, kot vrtnar, cerkvenik, večinoma pa kot vratar na porti. Krasila ga je tiha ponižnost, spokorno življenje, goreča ljubezen do bližnjega in še bolj goreča do Gospoda Boga v presv. Evarhristiji. Bog ga je že v življenju odlikoval s čudeži. Umril je l. 1592.

Iz teh suhih podatkov je moral Sardenko ustvariti svojo idilo. Naj nam bo dovoljeno takoj tu opomniti, da ta snov ni baš nadvse pripravna za daljšo lirsko-epiko idilo. Konfliktov majna in to dejstvo sili pesnika, da se osamosvoji od snovi, da snov oblikuje, pretvarja, da celo pomnoži, če je treba, nikakor se pa pesnik ne sme izpostavljati nevarnosti, da bi mu snov dajali povelja v njegovi umetniški delavnici. V tej nevarnosti, se mi zdi, se je nahajal Sardenko, in dasi se je branil, popolnoma ubranil se je le ni. Sardenko je sicer iskal v mirnem, kot kristal čistem življenju Pashalovemu duševnim bojev, preobrotov: vabila je ciganka Preciosa, zapeljevali pastirji, bogati Delgada mu je ponujal svojo edinko Filomeno, ki ga je izkreno ljubila, mučili so ga spomini na domači kraj... In vendar, — s kako lahkoto se je Pashal vseh teh izkušnjav otrese! Vodila ga je neka nevidna sila — milost božja, — ki ga je obiskala že pri krstu v osebi neznanega častiljivega starčka, ki se mu je pozneje pokazal kot čudežno znamenje hostije v paliči, in ki ga je proti koncu življenja potrjevala s čudeži. Pashal ni toliko produkt lastnega duševnega življenja, kot čudežen glasnik neke nevidne božje sile, ki deluje, ki snuje, ki odločuje v njem. In baš v tem oziru se Pashal ne bo vsem prikupil. Knjiga si bo pridobila zelo veliko prijateljev, a nekateri vendar ne bodo povsem zadovoljni. Pogrešali bodo njegovega lastnega sodelovanja. Spomnili se bodo na ponosnega Elmar-ja („Dreizehnlinden“ v. F. W. Weber.) gospoda s Habichtshofa, ki si z neodoljivo močjo določa svoa listna pota in se ne zaveda, da ga vendar le vodi skrivna milost božja... Spomnili se bodo na neukrotljivega Črtomira, ki ne odloži meča, čeprav je njegova stvar brezupna, ki bi si raje sam končal življenje, kot se ukloni tuji volji... In vendar tudi Črtomira sreča nekaj nevidnega, mogočnega, ki ga iz rjovečega leva na en mah prelevi v krotko jagnje... Pri Elmarju in Črtomiru imamo opravka z razburjenim hudournikom, ki narašča, prekipeva, stopa čez bregove, pri Pashalu pa s tihim studenčkom, ki se pokojno vije preko cvetnih livad, dokler ne pride do cilja. Čeprav imamo torej opravka z idilo, bi vendar pri Pashalu želeli, da bi nam bil nekoliko bliže, da bi nam bil bolj utemeljen.

V oblikovnem ozirku se pesniku divimo. Njegovi verzi so blagolasi in mehki in lepi; semintja nas preseneči pesnik s prekrasnimi sličicami iz narave, drugod zopet z jedratimi mislimi, prelepimi pri spodobami in drugimi pesniškimi figurami, ki nas vsled svoje dovršenosti vprav presenečajo. Ona tiha slutnja smrti, ki jo pesnik v geslu pred začetkom izraza, nam ne ugaja: mi Sardenka še rabimo, da nam bo povedal nove, odločne lepe besede; želimo, da nas prihodnji povede v nasprotju, žalosti in nekoliko tudi veselja bogati Balkan, med naše brate. Zdi se nam, da bi tam naš Sardenko doživel pravi duševni preobrat.

Slovensko gledališče. Odposlanstvu naših kulturnih društev je deželni odbor kot hišni gospodar izjavil, da je načelno pripravjen prepustiti deželno gledališče denarno trdni družbi, ki bi zagotovila redno delovanje gledališča. Pisali bomo o priliki podrobneje o podrobnosti, danes prinašamo nekoliko vrstic našega hrvatskega sotrudnika J. S.:

„Odvče bi bilo gojenje o kulturni nalogi gledališča. V času, ko se delijo in rušijo države, tvorijo nove in se pripravljajo samostojnost na temelju brezpogojne samoodločbe naroda, postaja naloga književnosti in umetnosti večja in obsejnejša. Brezbarvna in mehkužna umetnost ni nikakor izraz časa, v katerem živimo. Nismo pa rekli, da se mora književno delo vpreči v politični voz. Nikakor, kajti to bi bila smrt prave narodne književnosti. Ilirstvo je bilo bolj politično kakor književno, zato ga danes ne cenimo več toliko. Umetniki vekovitega peresa pa znajo na poseben način spojiti v eno vse komponente narodnega življenja, veselja in žalosti.“

Posebno vpliva na narod dramatska umetnost. Govori z njim neposredno in naravnost. Iz razloga vzajemnega jugoslovenskega spoznavanja in iz programatičnih razlogov bo moralo novo slovensko gledališče narod seznaniti z velikim dramatičnim in sploh gledališkim bogastvom Hrvatov in Srbov. Upamo, da Vojnovičeva „Dubrovačka trilogija“, drama ponosnih jugoslovenskih Aten, narodna igra „Smrt Majke Jugovića“, „Ekinocij“ ne bodo manj krale na sporedu slovenskega gledališča. Ogrizovičeva „Hasanaginica“, dramatisovan jok in bolest naše majke, ki že nekaj let odnaša lavorike v hrvatskem deželnem gledališču, bo naša med nami posebno simpatije. Med humoristi ne smemo pozabiti srbskega prvaka Bran. Nušiča („Pot okoli sveta“ in druge.) Tudi glasba naj bo prvi vrsti slovenska in jugoslovenska: Zajčeva opera „Zrinjski“, Konjovičeva „Vilin Veo“, Širolova komična opera „Stanač“ z besedilom Marina Držica (iz 15. stoletja v Dubrovniku), ko naši sosedje še vedeli niso, kaj je književnost. Vseh teh stvari naj slovensko gledališče ne pozabi. In končno mesto nemških tingl-tangl operet mar nimamo domačih skladateljev kot sta n. pr. Albini in Beka.

Vse tako, kakor je moč. Z dobro voljo bomo dosegli mnogo. Resno občinstvo, ki je znalo preценiti delo naših političnih voditeljev, bo tem višje cenilo tudi stremljenje in delo naših kulturnih delavcev.

Opomba uredništva: Prejšnjemu slovenskemu gledališču bodi v priznanje, da ni popolnoma zane-marjalo jugoslovenske umetnosti, prav pa je, da pred novo otvoritvijo poiščemo vse najboljše pri naših južnih bratih.

Iz Zagreba. V Zagrebu in Osijeku se pripravljajo na proslavo stoletnice rojstva velikega hrvatskega pesnika Petra Preradovića. V odboru so se združile vse kulturne struje.

V vrstah hrvatskega katoliškega starešinstva se poraja misel o združitvi „Hrvatske Prosvjete“ in „Dom in Sveta“. O tem je pisal tudi „Slovenec“ o priliki prve letošnje številke „Hrvatske Prosvjete“. Na prvem sestanku starešinj v Zagrebu ali Ljubljani bodo odločili o tej stvari, tisti, katerih se to tiče.

Letošnja „Luč“ izide v obliki skupnega hrvatskega almanaha. „Zore“ nimamo, pri sedanjih razmerah je ni mogoče takoj brž obnoviti. A prav v tem času je potrebno zbliznanje slovenskega in hr-

vatskega dijaštva. Ponovno se vabijo vsi prijatelji na živahno sodelovanje. Zbiranje slovenskega gradiva se zaključuje s 15. marecem. Vse rokopise in poročila je pošiljati na naslov: Narte Veliki-ja, inr., Wien VII., Schmidgasse 412. Almanah se načeva pri odvetniku dr. Markulinu, Zagreb, Kurečeva ulica 3. — Hrvatje čakajo, pozdravimo jih polnoštevilni

„Slovenska Matica“.

Te dni so igrali v Ljubljani komedijo, ki je bila spočetka le smešna, naposled pa nadvse odurna.

Takole se je vršila: Za ves slovenski narod resno in važno vprašanje, kako je treba pomladiti in povzdigniti „Slovensko Matico“, napraviti iz nje poglavitno slovensko kulturno institucijo, prehodno etapo za akademijo znanosti, temelj za bodočo slovensko univerzo — to resno in važno vprašanje so brez mandata, lahkomiselno in samovoljno vzeli v pest nekateri takoiimenovani „liberalni mladini“, ki nimajo prav nikakršnega posla ne s književnostjo, ne z znanostjo, ne z umetnostjo.

Nato so bili po ljubljanskih krčmah sestanki in konvencijki — pod vodstvom nekniževnikov, neznanstvenikov in neumetnikov — in tam so kar tako sestavili nekakšno listo štiridesetih odbornikov prenovljene „Slovenske Matice“. To listo so imenovali kompromisno listo. Kdo da je sklepal ta kompromis, kdo da je tistim, ki so ga sklepali, poveril kakšno pooblastilo, tega niso povedali. Resnica je, da o tem in takem kompromisu niso vedeli ne književniki, ne znanstveniki in ne umetniki.

In potem — od tukaj dalje je komedija gnusna — so vsiljevali to „kompromisno“ listo članom „Slovenske Matice“ po mestu in deželi ter s to agitacijo priznali, da lista ni kompromisna, temveč bojna.

Komedija se je vršila še nadalje; in kolikor dalj se je vršila, toliko bolj se je človeku gabila.

V „Slovenskem Narodu“ z dne 27. februarja t. l. je izšel članek, ki je „Slovensko Matico“ naravnost oskrnil. Iz tistega članka je razvidno — ne iz posameznih besed, temveč iz celote njegove — da bi nekateri ljudje spet radi napravili „Slovensko Matico“ za nekakšen zakonat narodno-naprednega kluba, ki bi bil za silo nekoliko literarno pobarvan.

In še nekaj je v tistem slovesno pisanim članku, kar zasluži, da pojasnim brez obzira. Ker boljše je, da človek jasno pové, kar misli, nego da bi godrnjal za plotom.

Članek v „Slovenskem Narodu“ zahteva, da naj „Slovenska Matica“ da zadoščenje svojemu bivšemu predsedniku profesorju doktorju Ilesiču. Kaj mu je za-lega storila „Slovenska Matica“, da bi ga prosila za odpuščenje? Doktorja Ilesiča je pokrivilo in ponedolžilo preprijatelj Sturghova vlada. Dolžnost naših poslancev je, da zahtevajo od sedanje avstrijske vlade popolnega zadoščenja za vse, ki so trpeli. Toda kaj ima s tem opraviti „Slovenska Matica“? Jaz sam, žalibog, prav dobro vem, kaj pomeni, ječa in globoko sočutim z doktorjem Ilesičem; ali zdi se mi, da „Slovenska Matica“ mi pravi forum za rehabilitacije.

Nazadnje to: Če hočemo imeti kulturno institucijo najvišje vrste, mora biti to institucija za ves narod, ne le za par „navdušenih“ omizij. Če se zbere kakšen konvencijki tam ali tod, ga narod ne sliši in se ne zmeja zanj. Mislim, da ta čudna komedija, ki se je v Ljubljani vršila, ni koristila ne „Slovenski Matici“, ne slovenski kulturi. Upam pa obenem, da se bo dala ta nerodnost vendarle še popraviti; in da jo bodo popravili tisti, ki so za to stvar poklicani: kulturni delavci.

Ivan Cankar.

Naprosen sem na pisateljevo odgovornost objavil zgorajšnje vrstice, ker nekoliko razmišljanja „Matici“ gotovo ne bo škodilo. Na občnem zboru so zvišali članarino na 8 K in izvolili 40 odbornikov, ki je pa menda smatrajo samo za enoletne časne upravitelje, ki naj pripravljajo preojenje Slov. Matice. Tudi mi hočemo skrbeti, da se to važno vprašanje reši po pravičnosti in potrebi.

Urednik.

Drobtine.

Vsakanji kruh in pravica. Načelnik „Jugoslovenskega kluba“ dr. Korošec je vladil predložil spomenika, ki podrobno kaže, kako so z dvojno mero delili kruh nemškimi in nenemškimi krajem. Iz spomenice hočemo samo sledeče navesti:

Vse dežele skupno (brez Bukovine) so dobile 94% pokritja. Dunaj sam pa 117%, cela Nižja Avstrija z Dunajem 111%, Gorenja Avstrija 133%, Salcburska 124%. — To vse so izrazito nemške dežele. Na drugi strani pa jugoslovenska Dalmacija dobi le 80%, jugoslovensko Primorje 78%, slovenska Kranjska 66%, slovenska Galicija celo le 46%. — Druge dežele so dobile več ali manj pravično kvoto, toda večina teh je narodno mešana. In lahko si mislimo, ko je nemški birokrat po teh deželah delil kruh, če je osrednja vlada nad deželami delala tako krivično in slabopojno krivico.

Naša jugoslovenska žitnica so Hrvatska, Slavonija in Banat. Kam gre to žito? V Bosno? Tam ljudje jedo kruh iz brezovega lubja, iz vinskih tropin, iz koruznih storžev in ovenjenih plev. Pa še vesel je, kdor ga dobi. Prodaja se tak kruh po 3 K 1 kg. V Dalmaciji in k nam, posebno v Istri to žito iz jugoslovenske žitnice tudi ne gre. Sicer bi ne bilo treba Dalmatincem in Istranom jesti trave in ne bi bilo treba celim družinam na otokih umirati lakote.

Iz vipavske doline. Predstavite si sledečo kolobojco: Nekemu gospodarju so trenarji popasli travnik ali pa so ga pohodili zrakoplovci, ali pa je radi silne suše lanskega leta pridelal malo sena. Kaj potem?

Rekel boš: kupi naj si sena drugod, oziroma, ker je sedaj vso preskrbo vzela v roke vlada, naj pomaga tudi vlada in mu nakaže sena od drugod! Čisto napačno!

Reče se: ti imaš dva vola. Ker ju nimaš s čim krmiti, ti vzamemo vola za vojaščino.

Dobil je zanju lepo plačo v bankovcih. Kaj s papirjem? Jestl ga ne more, kupiti zanj ničesar, hoče ga shraniti, da si o priliki, če ne poprej, ko bo konec vojne, kupi druga vola. Gospodar je patriotičen človek, torej da denar za vojno posojilo.

Sedaj pa pride davkar in reče: ti si prodal vola, plačaš davek od vojnih dobičkov, imel si osebni dohodek, plačaš osebno dohodnino.

Mož dobi predpisano tako svoto, da se mu dela kar temno pred očmi.

A še ni konec. Naenkrat dobi od vzdrževalne komisije listek papirja:

Ker plačuješ tako veliko osebno dohodnino, si bogat človek in se ti odtegne vzdrževalnina po vpo-klicanem sinu.

Torej: ker so mu uničili travnik, so mu vzeli živino, ker so vzeli živino, mora plačati davek, ker plačuje davek, se mu odtegne vzdrževalnina!

Pa ne misli, da je to bajka ali smešnica. Taki in podobni slučaj se dogajajo v naši dolini dan na dan.

Nekaj odgovorov. „Slov. ljudska stranka za mesta, trge itd.“ je ostala na plakatu. Kaj več ne vemo o nji. — „Slov. kmečka stranka“ še ni privedla nobenega javnega shoda — njeni pristasi so tudi za deklaracijo, če bodo zanjo tudi — Madžari. — Deželni zbor še ni sklican, deželni računi še niso znani. — Bivši poslanci „Slov. ljudske stranke“, ki so jo hoteli ubiti in so uskočili v novo stranko, še vedno niso odložili mandatov „Slov. ljudske stranke“, čeprav bi to lahko imenovali poneverbo političnega zaupanja. — Res ne vemo, ali bo „Resnica“ prinesla resnico, katero trdijo odlični ljudje z njene strani, namreč da so „stariji propadli na celih črti.“

Naše srednje šole. Par let se že gnetejo v postopju I. drž. gimnazije štirje zavodi: ljubljanska 1. državna gimnazija, ljubljanska 2. drž. giun. in pa goriški učiteljski, moško in žensko. Menjava se pouk dopoldne in popoldne. Popoldanski pouk! Kaj mogoče napraviti? In sedaj, ko pride poletje. Pa so nas tolažili: Da le vojaštvo odide, takoj bo vse dobro. Vojaštvo je odšlo, poslopje druge drž. gimnazije je prosto. Pa ali mislite, da se kdo gane? Za Slovence je vse dobro. Še toliko časa nimajo visoki gospodje, da bi se sestali v komisijo in šli pogledat. Razumemo itak nič, a predpis je predpis, in vsaj pogledat naj gredo na Poljansko cesto. Kako jim bomo vsi hvaležni, štariši, učenci, profesorji, gospodarji in gospodinjje! Kako drugačen bo pouk, zlasti poleti, ko so zjutranje ure vendarle še hladne. Poslopje na Poljanski cesti se nam zdi kakor kaka speča princezinja, kdo naj jo vzbudi? Dosti jih je tistih, ki so zato poklicani, a imajo preveč drugega nepotrebneba dela in ne morejo misliti na blagor in prospeh mladine. Če oni nočejo, naj se pa ljudstvo zgane, štariši naj pošljejo odposlanstvo naravnost na cesarja. Njegova izrecna želja je, naj bodo vsi šolski prostori posvečeni pouku; na Tirolskem se je zgodilo to že v zadnji vasi, Ljubljana pa spi. Kdaj bo že konec temu budalastemu sekiranju nemških oblastnikov!

Kralj Matjaž. Kralj Matjaž se je vzbudil v svojem dolgoletnem spanju in dvignil trdno glavo, vprašal pa z neko odločno jezo: Ali slovenskemu šolstvu še pašuje nemški hofrat Kaltenegger? — Priletel je odgovor kralju Matjažu in njegovi vojski: „Še pašuje nemški hofrat, obletavajo pa ga slovenski deželni odborniki in šolski nadzorniki.“ — Ko so to slišali, ni mogel več zaspati ne kralj Matjaž, ne njegova vojska.

Vojska.

Š. — To, kar vidimo na vzhodu ni več vojska. Nemci marsirajo nemoteno naprej in so zasedli že Kolivan (Reval), Jurjev (Dorpat) in Pskov, na jugu v Ukrajini se pa bližajo Kijevu. Zadnja poročila nam pravijo, da se bomo pohoda v Ukrajino udeležili tudi mi. Vsled ruskega prodiranja so se začeli vznemirjati Japonci in zatrjujejo, da bodo nastopili, če gredo Nemci le predalec.

Rumunija hoče skleniti mir, v par dneh bomo na jasnem.

Turki prodirajo v Armeniji. Zasedli so Trapeunt ob Črnem morju in Mahamatuju v notranjosti. Blizajo se glavnemu mestu Armenije, Erzerumu.

V Mezopotamiji je postalo gibanje živahneje, ravnotako v Palestini, odkoder poročajo Angleži o uspehih. Prišli so že čez Jordan in operirajo proti mekanski železnici. Od Medine gori pa operirajo ob njej.

Ob Piavi in tam okoli živahni letalski boji. Neumljivi so pa izleti v nezavarovana mesta v zaledju.

Na Francoskem in v Flandriji hudi pozivedovalni boji, kmalu se bo ples začel. Kdaj bo konec? Nevolja raste povsod od dne do dne.

Politika.

Jugoslovenski narod se zaveda, da se že resno odločuje njegova usoda. Z ognjem srca, z jeklom volje in jasnostjo razuma se bori s hladno vztrajnostjo za svojo lastno državo. Od tega jasnega cilja ga ne spravi niti popustljivost in dogovarjanje Italije s Pašičem, ker niti pedi svoje zemlje ne odstopimo tujcu; v tej jasni zahtevi, ki sloni v naši pravici, nas ne zmoti ne barantanje avstrijske vlade z njeno avtonomijo, ne strasi nas niti madžarska mojstrska politika zatiranja niti vsenemško pijano zmagoslavje. Za idejo jugoslovenske države se oglašajo pri Slovincih zadnji sinovi in hčere — koroški Slovinci in Slovenke, zadnji iz ponemčenih krajev na Stajerskem okoli Mure pred nemškimi Gradcem. Vlada in Nemci se ne morejo več upirati rešitvi našega vprašanja. Kdor nam ne prizna pravice na naši zemlji, temu tudi mi ne moremo dati ne zaupanja ne denarja. Prihodnji terek bo glasovanje o proračunu. Vlada ima sicer večino za redni proračun, ne pa za vojne kredite. Cesar je klical voditelje slovenske opozicije k sebi. Sliši se, da se vlada ne bi vstrašila vnovič vpeljati neustavni absolutizem. Naj to stori, naš narod, ki je tako vajen take vlade brezpravnosti in krivice, bo tudi še to prenesel v jasni zavesti, da absolutizem uniči le svoje ohranjalce, končno pa zmaga — ljudstvo.

Nova Založba v Ljubljani

ima v zalogi še nekaj
knjižic

Ob 50letnici dr. J. Ev. Kreka

Cena 2 K.

Naročilo na
Novo Založbo v Ljubljani

Katoliška bukvarna v Ljubljani

priporoča književna dela Nove Založbe:

Fran Levstik: **Martin Krpan.**

S 13 risbami Hinka Smrekarja.

Ivan Cankar: **Podobe iz sanj.**

Jože Debevec: **Vzori in boji.**

2 snopiča. (Izideta prihodnje dni.)

Učiteljska tiskarna

Ljubljana Franciščanska ulica 6. Ljubljana
registr. zadruga z omejeno zavezo.

Letni zaključki

Tiskovine za šole, županstva
in urade. Najmodernejši
plakati in vabila za
shode in veselice

Najmodernejša uredba za tiskanje
listov, knjig, brošur, muzikalij itd.

Stereotipija—Lito—grafija

Kmetijska posojilnica ljubljanske okolice v Ljubljani

obrestuje hranilne

vloge po čistih

4¹/₄%

brez odbitka

rentnega davka

Rezervni zaklad nad K 1,000.000

Ustanovljena leta 1881.

Jadranska Banka

Podružnica LJUBLJANA.

Delniška glavica: K 12,000.000
Rezerve: nad K 1,000.000

Centrala:
Trst.

Podružnice:
Dubrovnik — Dunaj
Kotor — Metković
Opatija — Split
Šibenik — Zadar

Brzjavni naslov: JADRANSKA
Telefon št. 257.

SPREJEMA: Vloge na knjižice in jih obrestuje po čistih 4¹/₄%
Vloge na tekoči in žiro račun proti najugodnejšemu ob-
restovanju. Dviga se lahko vsak dan brez ozira na mora-
torij. Rentni davek plača banka iz svojega.

KUPIJE IN PRODAJA: Devize, valute, vrednostne papirje itd.
in srečke c. kr. razredne loterije.

ESKONTIRA: Menice, devize, vrednostne papirje itd.

IZDAJA: Čeke, nakaznice in akreditive na vsa tu- in inozemska
mesta.

DAJE PREDUJME: na blago, ležeče v javnih skladiščih.

PREVZEMA: Borzna naročila in jih izvršuje najkulantneje.

Priporočamo trdko
Jos. Petelinca
v Ljubljani.

Tovarniška zaloga šivalnih stro-
jev, njih posameznih delov, igel
in olja, ter potrebnih za ši-
vilje in drugega galantarij-
skega blaga.

Šivalni stroji raznih sistemov
in oprem na razpolago, še ga-
rantirano staro blago.

Sv. Petra nasip 7. blizu frančišk-
skega mostu, levo ob vodi, 3. hiša.

Za prešanico
od jabolk
in hrušk

bodisi svežo ali suho

zamenjuje cikorijo

**Kolinska tovarna
kavnih primesi
v Ljubljani.**

Zobotrebce,

kupi samo

domače.

(Povejte ceno!)

Kregar, izvozna trgovina,

Ljubljana,

Sv. Petra cesta št. 21-23.

Nadomestilno
toaletno milo

parfimirano,
v elegantnih
kartonih, fino
opremljeno.

Ducent 14 kron 40 vin.

Trgovci
večji popust!

Dobiva se pri trdkih

Milan Hočevar, Ljubljana

Sv. Petra cesta št. 26.

Mlekarska Zveza

kupi po najvišji dovoljeni ceni
vsako množino mleka pod naj-
ugodnejšimi dobavnimi pogoji.

Dalje ima Mlekarska zveza v zalogi vse mlekar-
ske potrebščine, kakor tudi različne mlekarske iz-
delke, zlasti razne vrste sira po primerni ceni.

GOSPODARSKA ZVEZA

centrala za skupni nakup in prodajo v Ljubljani

registrirana zadruga z omejeno zavezo.

Stalna zaloga poljedelskih strojev:

motorjev, mlatičnic, viteljev, slomoznic, repoznic, brzoparilnikov, plugov, bran, čistilnikov itd.

Prodaja:

umetnih gnojil, kolonjalnega in specijalnega blaga ter poljskih pridelkov.

Zaloga:

travnih in deteljnih semen, pese, korenja, repe.

Zaloga:

pristnega domačega in ogrskega vina, žganja itd.

Lastna izdelovalnica in prekaževalnica klobas. Lastna zeljarna.